

Utbildningsdepartementet

Stockholm, den 31 mars 2023

Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag (SOU 2022:53) (dnr U2022/03532)

Inledning

UNICEF Sverige utgår i svaret från FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, som sedan 1 januari 2020 inkorporerats i svensk lag. Vi utgår även från de rekommendationer som Sverige nyligen fått efter FN:s barnrättskommittés granskning av hur väl Sverige lever upp till barnkonventionen. Vi har även en tät och god dialog med Sveriges elevorganisationer som ger oss en förankring i elevers egna röster om en likvärdig utbildning.

Barnkonventionen är vårt uppdrag varje dag, som en del av FN jobbar UNICEF Sverige med att jobba för att säkra och stärka barns självklara rätt att få sin grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda. Skolan är en självklar del.

UNICEF Sverige välkomnar och ser positivt på initiativet att se över hur ett ökat statligt ansvar kan stärka likvärdigheten i skolan och vända den negativa trend vi ser idag. UNICEF Sverige tar i detta remissvar inte ställning mellan något av de två utrednings alternativen i betänkandet.

En av de rättigheter som barnkonventionen slår fast är att alla barn har rätt till skola av likvärdig kvalitet, utan åtskillnad av något slag. Principen om icke-diskriminering är en av de grundläggande principerna i barnkonventionen och innebär förenklat att alla barn har samma värde och lika rättigheter oberoende av sin egna eller föräldrarnas hudfärg, kön, språk, religion, nationellt eller socialt ursprung, börd eller annan ställning. Det innebär med andra ord att barns tillgång till sina rättigheter enligt barnkonventionen inte ska avgöras av föräldrars bakgrund, bostadsort, ekonomi eller andra faktorer. Rätten till likvärdig tillgång till utbildning oberoende av geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden, kön, bakgrund, etnicitet, religion är huvudprincipen i det svenska skolsystemet. Det innebär också att kvaliteten i utbildningen ska ha lika hög nivå oavsett var i landet barn går i skolan och oavsett skolform. Därtill finns skrivelsen om barnkonventionens grundprincip om icke-diskriminering med i både skollagen och läroplanen sedan länge.

I de allmänna kommentarerna från FN:s barnrättskommitté, som nyligen gavs, lyfts särskilt att Sverige ska säkerställa barns och ungdomars aktiva deltagande av utformningen av utbildningspolitiken. UNICEF Sverige bedömer att denna utredning saknar detta perspektiv och barns röster måste i större utsträckning tydliggöras i all vidare utredning och fördjupning i frågan. Barnrättskommittén noterar i sina kommentarer även en oro över skillnaderna i tillgång till samma kvalitet i utbildningen.

Det är med bakgrund av detta och som vi lämnar nedanstående synpunkter

UNICEF Sveriges synpunkter

Resursfördelning

UNICEF Sverige delar bedömningen att en central del i systemansvaret är en ökad grad av nationell resursfördelning och att detta är den enskilt viktigaste åtgärden för att skapa förutsättningar för ökad likvärdighet, åtminstone på kortare sikt.

Idag är kommunernas förutsättningar och ambition alltför starkt styrande parametrar för vilken utbildning barnen i kommunen får. UNICEF Sverige delar utredningens syn i att en ökad grad av nationell resursfördelning krävs för att motverka de skillnader som uppstår som en följd av ovan nämnda parametrarna.

Dagens system med många riktade statsbidrag är problematiskt. Skolorna och deras huvudmän behöver kunna planera långsiktigt. De behöver kunna göra de investeringar i personal och resurser som krävs för att fullfölja sitt uppdrag, utan oro för att finansieringen försvinner. Där ser vi också att ett ökat statligt systemansvar skulle leda till en stabilare och mer långsiktig finansiering.

Samverkan

UNICEF Sverige anser det som extra viktigt att det utreds hur samverkan med kommunen kommer att påverkas av ett eventuellt statligt huvudmannaskap. Samverkan är av största vikt för det kompensatoriska uppdraget samt för varje barns hela liv där samverkan krävs för att säkerställa ett heltäckande skyddsnet för varje enskilt barn.

Lång- och kortsiktiga lösningar

Oavsett förslag och vidare utredningar kommer det att krävas starka kortsiktiga lösningar för att förbättra likvärdigheten i väntan på genomslag av utredningens förslag. Redan 10 år är en alltför lång period, barn som går i skolan idag och de kommande 10 åren förtjänar även de en likvärdig skola.

Elevers delaktighet och inflytande

UNICEF Sverige delar inte uppfattningen om att inga förslag är lämnade som påverkar barns rätt till delaktighet och inflytande. Om det införs ett statligt huvudmannaskap kommer beslutsfattandet att lyftas än längre från eleverna, som redan idag upplever sig ha små möjligheter till delaktighet och inflytande över sin utbildning. När barn får vara delaktiga på ett meningsfullt sätt och får reellt inflytande ger det positiva effekter för barnet, för medverkande vuxna, organisationen och för samhället i stort. Detta är något som behöver analyseras och utredas vidare.

Vidare saknar vi en utförlig analys av barnets bästa i denna utredning. UNICEF Sverige vill avslutningsvis understryka vikten av att elevers röster i större utsträckning behöver finnas med i all vidare utredning och fördjupning i frågan, innan beslut om reformering kan fattas.

Pernilla Baralt

Generalsekreterare, UNICEF Sverige

Underlaget är framtaget av Katharina Eisen och Mikael Blixt, barnrättsrådgivare UNICEF Sverige. För kontakt och eventuella frågor: katharina.eisen@unicef.se, mikael.blixt@unicef.se